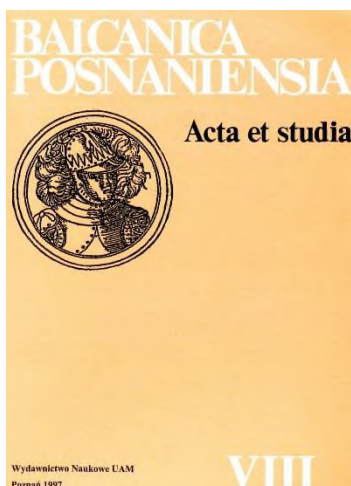

Kijas Artur, *Bitwa pod Warną w historiografii rosyjskiej*, „Balcanica Posnaniensia. Acta et Studia” 1997, t. 8, s. 167–174.

<https://doi.org/10.14746/bp.1997.8.14>

<https://pressto.amu.edu.pl/index.php/bp/article/view/54694>

Instytucją przechowującą materiały źródłowe jest Biblioteka Collegium Historicum Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu.

<http://bch.amu.edu.pl>

Zadanie zostało zrealizowane w ramach konkursu „Społeczna odpowiedzialność nauki II – Wsparcie dla bibliotek naukowych”. Projekt zatytułowany „Digitalizacja archiwalnych wydań czasopism naukowych zgromadzonych przez Bibliotekę Coll. Historicum UAM”. Projekt dofinansowany ze środków budżetu państwa, przyznanych przez Ministra Nauki w ramach Programu Społeczna odpowiedzialność nauki II. Wsparcie dla bibliotek naukowych (umowa nr BIBL/SP/0092/2024/02 z dnia 05.12.2024). Całkowita wartość projektu: 247 236,00 zł. Kwota dofinansowania: 220 836,00 zł.

The institution storing the source materials is the Library of the Collegium Historicum of the Adam Mickiewicz University in Poznań.

<http://bch.amu.edu.pl>

The task was carried out within the framework of the competition “Social Responsibility of Science II – Support for Scientific Libraries”. The project entitled “Digitization of archival editions of scientific journals collected by the Library of the Coll. Historicum of Adam Mickiewicz University”. The project was co-financed from state budget funds granted by the Minister of Science within the framework of the Programme Social Responsibility of Science II. Support for Scientific Libraries (agreement no. BIBL/SP/0092/2024/02 of 05.12.2024). Total value of the project: PLN 247,236.00. Amount of co-financing: PLN 220,836.00.

UNIwersytet
IM. ADAMA MICKIEWICZA
W POZNANIU

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

Społeczna
Odpowiedzialność
Nauki II

BITWA POD WARNAŁ W HISTORIOGRAFII ROSYJSKIEJ

ARTUR KIJAS

ABSTRACT. Kijas Artur, *Bitwa pod Warną w historiografii rosyjskiej* (The Battle of Varna in Russian Historiography). Balcanica Posnaniensia. Acta et studia, VIII, Poznań 1997, Adam Mickiewicz University Press, pp. 167-173. ISBN 83-232-0762-3. ISSN 0239-4278. Text in Polish with a summary in French.

The Battle of Varna has not been reflected in Muscovite (Moscow) sources. There were many political factors which determined this, and first of all this was the dependence of the Duchy of Moscow on the Horde and the feudal war which was caused by questioning the right to the throne of the Grand Duke Vasil II Visilevich. However, the West Russian latopises (chronicles) which were written in the area of the Grand Duchy of Lithuania mentioned it. Apart from a rather extensive fragment in a work by Alexander Chemierzin, Russian historians did not devote much attention to this battle, confining themselves to general opinions.

Artur Kijas, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza, Instytut Historii, ul. Św. Marcin 78, 61-809 Poznań, Polska-Poland.

Bitwa pod Warną wzbudziła żywe zainteresowanie w późnośredniowiecznym piśmiennictwie Europy Środkowowschodniej. Wszędzie tam, gdzie istniało potencjalne zagrożenie tureckie, wydarzenie to nie mogło nie być dostrzeżone. Także i w literaturze cerkiewno-słowiańskiej pozostawiło ono pewne ślady. Lapidarne wiadomości o bitwie spotkać można w piśmiennictwie litewsko-białoruskim XV-XVI w. Ograniczone są one jednak głównie do ziem ruskich wchodzących w skład Wielkiego Księstwa Litewskiego. Jak można wnioskować, na podstawie latopisarskich zapisek, kronikarzom tego obszaru mniej chodziło o samą bitwę, bardziej zaś o króla Władysława III, przedstawiciela dynastii jagiellońskiej, która połączyła pod swym berłem ziemie polskie, litewskie i ruskie. Jednym z latopisów, w którym znalazła się wzmianka na temat bitwy, jest tak zwany *Latopis Raczyńskiego*, odkryty w 1846 r. i w miarę dokładnie opisany przez wybitnego sławistę i wydawcę źródeł staroruskich Osipa Bodiańskiego¹.

¹ O. M. Bodjanskij, *O poiskach moich v Poznanskaj publicznoj biblioteke*, (w:) „Čtenija v Obščestve istorii i drevnostej rossijskich” 1846, nr 1, s. 7-11.

W latach osiemdziesiątych XIX w. w czasopiśmie *Archivum Filologii Słoniańskiej* o latopisie tym dość obszerny artykuł zamieścił również Aleksander Brückner². W całości latopis ten po raz pierwszy wydrukowany został w 1907 r. w serii *Polnoje Sobranije Russkich Letopisej* jako tom XVII³. Nie tak dawno (1980 r.) w tej samej serii został on powtórzony jako jej XXXV tom⁴.

Narracja historyczna *Latopisu Raczynskiego* rozpoczyna się od legendarnej opowieści o księciu Palemonie i jego trzech synach, kończy natomiast opisem sytuacji w Wilnie w 1548 r. po śmierci Zygmunta Starego oraz wiadomością o poślubieniu przez Zygmunta Augusta Barbary Radziwiłłówny⁵. Pod 1434 r. w latopisie tym czytamy: „Wybrali Polacy na tron polski Władysława [poprzednia wiadomość dotyczyła śmierci króla Władysława Jagiełły – przyp. A. K.], który to Władysław był królem polskim i węgierskim, walczył pomyślnie z Turkami, wielokrotnie ich zwyciężając, a później sam z rycerstwem polskim i węgierskim pod Warną przez Turków został zwyciężony i zginął od Narodzenia Chrystusa w 1444 roku”⁶.

Następna wiadomość mówi, że w trzy lata po śmierci króla Władysława zabitego pod Warną („Po smierci Karolja Wladislawa zabitego pod Warnou”) Polacy na tron swój obrali wielkiego księcia litewskiego Kazimierza Jagiellończyka i koronowali go w niedzielę nazajutrz po świętym Janie Chrzcicielu w Krakowie (25 czerwca)⁷.

Mimo dużej oszczędności zapisu, wiadomość o śmierci Władysława III jest dość dokładna, chociaż nie podaje daty dziennej wydarzenia. Na usprawiedliwienie można dodać, że *Latopis Raczynskiego* odnotował ich w ogóle niewiele, robiąc wyjątek dla Kazimierza Jagiellończyka (zmarłego 7 czerwca 1492 r.⁸) i Zygmunta Starego, który zmarł – jak pisze kronikarz – „v samyj Velik den”, czyli w pierwszy dzień Wielkanocy, 1 kwietnia 1548 r.⁹.

Inne latopisy litewsko-białoruskie są jeszcze mniej dokładne, zwłaszcza jeśli chodzi o datę roczną wydarzenia. Spośród nich na uwagę zasługuje mocno kontrowersyjny zabytek, znany od XIX w. pod nazwą *Latopisu Bychowca*¹⁰.

² *Ein Weisrussischer Codex miscellaneus der Graftlich – Raczynskischen Bibliothek in Posen*, (w:) „Archiv für slavische Philologia”. Bd. IX, H. III, Berlin 1886, s. 345-391.

³ SPb. 1907, s. 295-355 (dalej PSR Let.).

⁴ *Latopisi belorussko-litovskie*, Moskwa 1980, s. 145-172. Patrz też: N. N. Ulaščik, *Vvedenie v izučenie belorussko-litovskogo letopisanija*, Moskwa 1985, s. 54-55.

⁵ PSR Let., t. XXXV, op. cit., 172. Latopisy białorusko-litewskie w przeciwieństwie do ruskich stosowały kalendarz juliański, datujący wydarzenia nie od stworzenia świata, lecz od narodzin Chrystusa.

⁶ Tamże, s. 165. Władysław Jagiełło zmarł 1 czerwca 1434 r., tymczasem w *Latopisie Raczynskiego* wiadomość o śmierci króla zamieszczona została pod 1432 r.

⁷ Tamże, s. 165.

⁸ Tamże, s. 166.

⁹ Tamże, s. 172.

¹⁰ Autentyczność *Kroniki* zakwestionował niegdyś K. Chodynicki, jednak właściwych argumentów potwierdzających, że była wymysłem Narbutta, nie przytoczył. Patrz: K. Chodynicki,

Jego nazwa pochodzi od właściciela biblioteki, w której w 1830 r. Hipolit Klimaszewski kronikę tę odnalazł. W cztery lata później trafiła ona do rąk słynnego historyka Litwy – Teodora Narbutta, który w *Dziejach narodu litewskiego*¹¹ obficie z niej korzystał. Napisana cyrylicą w języku zachodnioruskim (Borys Fłorja, który wydał kronikę w 1966 r., uważa, że została ona napisana w języku białoruskim, zbliżonym do mowy potocznej) obok wiadomości cennych i prawdziwych zawiera sporo błędów tak chronologicznych, jak i genealogicznych¹². Autor *Kroniki* myli, na przykład, imiona dzieci Olgierda i Kiejstuta, opis bitwy pod Grunwaldem umieścił pod 1412 r., natomiast ożenek Władysława Jagiełły z Zofią Holszańską, który odbył się w lutym 1422 r., pod 1401 r.¹³ Także i informacja o przybyciu do królewicza Kazimierza Jagiellończyka posłów litewskich, zapraszających go na stolec wielkksiążęcy do Wilna (po śmierci Zygmunta Kiejstutowicza), jest niedokładna. Zostały w niej połączone trzy wydarzenia, mianowicie: objęcie przez Kazimierza Jagiellończyka tronu wielkksiążęcego w 1440 r., śmierć Władysława III pod Warną w 1444 r. oraz zaproszenie Kazimierza do objęcia tronu polskiego w Krakowie po śmierci brata. *Kronika Bychowca* nadmienia, „że posłowie [mowa o posłach litewskich – Michale i Janie Kieżgajlach – przyp. A. K.] przybyli do Sandomierza i zaczęli go prosić, żeby został ich hospodarem, zaś panowie polscy nie chcieli go wypuścić z ziemi swojej dlatego, że król ich Władysław, syn Jagiełły, który był władcą ziemi węgierskiej i polskiej zginął nie wiadomo gdzie, w tym roku, w polu, w bitwie z Turkami i niczego więcej nie wiedzieli, czy żywym jest, czy martwym i dlatego nie chcieli go [mowa o Kazimierzu Jagiellończyku – przyp. A. K.] wypuścić¹⁴.

Natomiast w latopisach wielkoruskich, to znaczy powstałych na obszarze Rusi północno-wschodniej, wiadomości na temat Warny brak. Dla państwa moskiewskiego, które mimo zwycięstwa Dymitra Iwanowicza zwanego Dońskim nad chanem tatarskim Mamajem w 1380 r., w dalszym ciągu uzależnione było od Ordy, nie niebezpieczeństwo tureckie było bowiem sprawą najważniejszą. Zagrożenie takie jeszcze nie istniało. Uciążliwością dla wzmocnienia hegemonistycznej pozycji Moskwy, umocnienia dynastii pochodzącej „z rodu Kality” byli natomiast Tatarzy, Wielkie Księstwo Litewskie nie rezygnujące z podporządkowania sobie całej Rusi oraz słabości wewnętrzne, dające o sobie co pewien czas znać, niekiedy nawet z dużą intensywnością. Na czas rządów na

Ze studiów nad dziejopisarstwem rusko-litewskim, (w:) „Ateneum Wileńskie”, Wilno 1926, z. 10-11, s. 388-401.

¹¹ T. V: *Od śmierci Giedymina do bitwy nad Worskłą*, Wilno 1839, s. 27, 29, 61 i n., a także i dalsze tomy.

¹² *Chronika Bychowca*. W serii: *Pamjatniki srednevekovoj istorii narodov Centralnoj i Vostočnoj Evropy*, Moskwa 1966, s. 5. Patrz też: N.N. Ulaščik, *Wvedenie w izučenie*, op. cit., s. 67 i n.

¹³ Tamże, s. 59-60, 78-80; s. 76 – małżeństwo Władysława Jagiełły. Odnośnie do ślubu Jagiełły z Zofią (Sońką) patrz: Z. Wdowiszewski, *Genealogia Jagiellonów*, Warszawa 1968, s. 45-46.

¹⁴ Tamże, s. 91.

Litwie wielkiego księcia Witolda przypadają największe sukcesy, jakie państwo to osiągnęło na ziemiach ruskich. Trudno mówić o całkowitym uzależnieniu, lecz wtedy to właśnie, w orbicie wpływów litewskich znalazły się Nowogród Wielki i Psków¹⁵. Nawet małżeństwo wielkiego księcia moskiewskiego Wasyla I Dymitrowicza z córką Witolda Zofią (miało być rękojmnią przyjaźni) nie przeszkadzało wielkiemu księciu litewskiemu w powiększeniu sfery wpływów na Rusi. Niespodziewana ingerencja Tatarów w sprawy wewnętrzne Rusi, którzy nie zadowalając się trybutem, co pewien czas pustoszyli miasta i siola uprowadzając z sobą ludność, konie i bydło, nie pozwalała na osiągnięcie stabilizacji, a tym bardziej podjęcie walki o ojcowiznę (otčinu), jak określano w Moskwie sukcesę po Kijowie. Informując o najeździe na ziemie ruskie chana ordyńskiego Ulu-Muhammeda w 1443 r. autor *Moskiewskiego Zwodu Latopisarskiego* z końca XV w. pisze, że Tatarzy „wielu pobili i złupili, siola spalili, ludzi wysieklili, pozostałych zaś jako jeńców uprowadzili”¹⁶.

Wyniszczające kraj napady tatarskie nasiliły się w okresie panowania w Moskwie młodocianego Wasyla II Wasylewicza (w momencie objęcia rządów miał zaledwie 10 lat). Wówczas to państwo moskiewskie stało się widownią najbrutalniejszej i najdłuższej w swych dziejach wojny feudalnej. Przeciwko desygnowanemu przez ojca na tron moskiewski Wasylowi II wystąpili książęta udzielni – najpierw stryj Jerzy Dymitrowicz, książę halicki, który jako pierwszy zakwestionował prawa swego bratanka do tronu, później zaś Dymitr Szemiaka i Wasyl Kosooki – synowie Jerzego Dymitrowicza. Wojna trwała do 1447 r. Obok samych zainteresowanych uczestniczyli w niej książęta spokrewnieni z uwikłanymi w konflikt stronami, a także Litwini i Tatarzy. W 1446 r. pochwycony przez ludzi Szemiaki w trakcie modłów w klasztorze Troicko-Siergiejewskim Wasyl II przewieziony został do Moskwy, a następnie oślepiiony¹⁷. Dopiero w rok później udało mu się odzyskać utracony tron.

Wydaje się zatem, że nie tylko znaczna odległość Warny od Moskwy, ale i absorbujące wydarzenia, których areną w latach czterdziestych XV w. stała się Wielkoruś spowodowały, że bitwa warneńska w źródłach moskiewskich odbicia nie znalazła.

W zupełnie innych okolicznościach, w kilka lat później doszło do zajęcia przez Turków Konstantynopola. Nie tylko wiekowe związki rusko-bizantyjskie, ale i klarowna sytuacja polityczna w państwie moskiewskim spowodowały, że okoliczności tego wydarzenia potraktowane zostały przez kronikarzy

¹⁵ F. Koneczny, *Dzieje Rosji*, t. I (do roku 1449), Warszawa 1917, s. 481 i n.

¹⁶ PSR Let., t. XXV: *Moskovskij letopisnyj svod konca XV veka*, Moskva – Leningrad 1949, s. 263.

¹⁷ Tamże, s. 266. Patrz: t. XII: *Patriaršaja ili nikonovskaja letopis'*, Moskva 1965, s. 69; L. V. Čerepnin, *Obrazovanie russkogo centralizovannogo gosudarstva v XIV-XV vekach*, Moskva 1960, s. 793-794.

ruskich inaczej. Tylko cytowany wyżej Moskiewski *Zwód Latopisarski* zamieścił krótką notatkę, że miało to miejsce 29 maja 1453 r.¹⁸, natomiast inne latopisy, głównie zaś *Latopis Nikonowski*, poświęciły zdobyciu miasta przez sułtana Muhmeda II obszerniejsze relacje. Znalazło się w nich wiele faktów dotyczących historii Bizancjum, Turków oraz okoliczności, w jakich doszło do zdobycia Carogrodu, jak na Rusi nazywano Konstantynopol¹⁹. Autorem *Opowieści o zdobyciu przez Turków Konstantynopola*, zamieszczonej w *Latopisie Nikonowskim*, był wybitny uczony humanista Eneaszy Sylwiusz Piccolomini (późniejszy papież Pius II). Jego tekst z języka łacińskiego na cerkiewno-słowiański przetłumaczył Maksym Grek. Postać obecna *Opowieści* jest zatem przeróbką Piccolominiego, dostosowaną historycznie i światopoglądowo do czytelnika ruskiego²⁰. W opisach tych, choć są one nieporównywalne z bitwą warneńską (uważaną za wydarzenie mniejszej rangi, epizod), przypomniano wcześniejsze podboje tureckie. Latopisy wielkoruskie wzmiankując o wojnach i podbojach Murada II, o Warnie jednak nie wspominały.

Brak źródeł rodzimych spowodował, że także historiografia rosyjska o Warnie mało pisała. Jako pierwszy wspomniał o niej autor *Historii państwa rosyjskiego* Mikołaj Karamzin. Konstatował on, że nieomal analogiczna sytuacja jak na Rusi objętej wojną domową w latach trzydziestych i czterdziestych XV w. występowała w całej Europie. Tylko Węgry i Polska – zauważał Karamzin – przez pewien czas czuwały nad Dunajem usiłując aktywnie przeciwstawić się podbojom Amurata (Murada). Dopiero bitwa warneńska, tak nieszczęśliwa dla króla Władysława, na długo oddaliła je od wojny z odważnymi Turkami²¹.

Nieco więcej miejsca Władysławowi III, jak i konsekwencjom jego śmierci, poświęcił Sergiej Sołowjow. W 1444 r. Władysław, król polski i węgierski – odnotował Sołowjow – zginął w bitwie z Turkami pod Warną. Wydarzenie to miało duże znaczenie w dziejach Litwy i Rusi, gdyż ponownie wiązało te kraje z Polską. Pisząc na temat bulli o jedności kościołów z 6 lipca 1439 r. uważał, że inaczej przyjęto ją na Rusi Moskiewskiej, a inaczej w kręgu katolickim Wielkiego Księstwa Litewskiego. Wychodząc naprzeciw jej sformułowaniom król Władysław III w 1443 r. wydał przywilej na rzecz duchowieństwa prawosławnego, w którym potwierdził, że Kościół wschodni – grecki i ruski – połączony został z łacińskim, w rezultacie czego duchowieństwo prawosławne, które dotąd cierpiało z powodu niedostatków, otrzymało te same prawa i wolności co kler katolicki. Decyzje Soboru Florenckiego w Moskwie nie wywołały jednakże entuzjazmu. Jego uczestnik, metropolita Izydor, z powodu

¹⁸ PSR Let., t. XXV, s. 272 (wiadomość pod 1452 r.).

¹⁹ Tamże, t. XII, op. cit., s. 78 i n.

²⁰ B. M. Kloss, *Maksim Grek – perevodčik povesti Eneja Sil'vija „Vzjatie Konstantinopolja Turkami”*, (w:) *Pamjatniki kul'tury. Novye otkrytija*. Eżegodnik 1974 g., Moskva 1975, s. 55-61; tenże, *Nikonovskij svod i russkie letopisi XVI-XVII vekov*, Moskva 1980, s. 172.

²¹ M. N. Karamzin, *Istorija gosudarstva rossijskogo*, Kn. II, t. 5, Moskva 1989, s. 169.

wrogich unii kościelnej wystąpień, zmuszony był opuścić Moskwę. Śmierć króla Władysława pod Warną w 1444 r. – zdaniem Sołowjowa – mocno skomplikowała nie tylko realizację unii, ale i położenie jego młodszego brata i sukcesora, Kazimierza Jagiellończyka, który znalazł się pod presją żądań zarówno Polski, jak i Wielkiego Księstwa Litewskiego, co zmuszało go do szukania pokoju z Moskwą. Został on zawarty z udziałem nowego metropolity Jonasza, który podporządkował sobie ponownie duchowieństwo prawosławne Wielkiego Księstwa Litewskiego²².

Najobszerniejsze wiadomości o sytuacji wewnętrznej Polski, Węgier i Turcji, królu Władysławie, traktacie szegedyńskim, bitwie warnęskiej oraz roli, jaką odegrali w niej zarówno legat papieski Giuliano Cesarini, jak i wojewoda Janos Hunyadi, w kontekście co prawda spraw tureckich, znaleźć można w pracy Aleksandra Czermierzina wydanej w Petersburgu w 1878 r.²³. Klęska Władysława III – według Czermierzina – była wynikiem nie tylko braku doświadczeń wojennych króla, ale i liczebnej przewagi Turków, którzy w tym okresie osiągnęli apogeum swojej potęgi²⁴. W kilku zdaniach o bitwie warnęskiej, jako ważniejszym wydarzeniu średniowiecza, wspominał także Mikołaj Golicyn, autor *Powszechnej historii wojskowości wieków średnich*²⁵, wydanej prawie że równocześnie z książką Czermierzina.

Historiografia sowiecka bitwą pod Warną w zasadzie się nie interesowała. Nieliczne wzmianki o bitwie, jakie spotkać można w monografiach poświęconych dziejom Europy środkowej i południowej oraz Turcji i jej polityce na tym obszarze, nie wykraczają poza ustalenia historiografii rosyjskiej. Bardzo ogólnie pisze o niej Igor Grekow, autor książki *Szkice z dziejów międzynarodowych stosunków w Europie Wschodniej w XIV-XVI wiekach*, który mimochodem nadmienia, że umożliwiła ona Turkom dalsze podboje na południu Europy²⁶.

Omawiając znajomość bitwy pod Warną w piśmiennictwie rosyjskojęzycznym nie sposób pominąć także monumentalnej trzutomowej *Historii Polski*, której tom I, obejmujący wydarzenia od czasów plemiennych do końca Rzeczypospolitej szlacheckiej ukazał się pod redakcją znanych sowieckich badaczy, dziś już nieżyjących – Władimira Koroljuka, Ilji Millera, Piotra Tretjakowa²⁷. Część szósta tomu I, dotycząca epoki feudalnej, opracowana została przez Koroljuka. Stwierdzał on, że w lipcu 1444 r. (według Jana Dąbrowskiego 1 sierpnia, faktycznie zaś 12 czerwca) na korzystnych dla Węgier warunkach podpisany został 10-letni pokój z Turcją. Jednakże inter-

²² S. M. Solov'ev, *Istorija Rossii s drevnejšich vremen*, (w:) S. M. Solov'ev, *Sočinenija*, kn. II (t. 3-4), Moskwa 1988, s. 427, 566.

²³ *Turcija, eja moğuŝestvo i raspadenie. Istoričeskie i voennye očerki*, t. I, SPb. 1878.

²⁴ Tamże, s. 100-105.

²⁵ N. S. Golicyn, *Vseobščaja voennaja istorija srednich vekov*, Čast' 3, SPb. 1878, s. 132.

²⁶ I. B. Grekov, *Očerki po istorii meždunarodnych otnoŝenij Vostočnoj Evropy XIV-XVI vv.*, Moskwa 1963, s. 138, 147.

²⁷ *Istorija Pol'si*, t. I (Vtoroe dopolnen. izd.), Moskwa 1956.

wencja legata papieskiego, dążącego do antytureckiej krucjaty, zmieniła całkowicie sytuację. Król ustąpił pod jego naciskiem, zerwał rozejm i rozpoczął działania wojenne. Koroljuk nazwał to wojenną awanturą²⁸. Naprzeciw ogromnej armii sułtana wystąpiła niejednolita, licząca niespełna 20 000 rycerzy armia. W bitwie pod Warną 10 listopada 1444 r. Turcy zadali jej klęskę. Wśród poległych był dwudziestoletni król polski i węgierski Władysław. Jak to było w ówczesnym zwyczaju, Koroljuk powołał się na Marksa, który uważał, że „Dla Polski i Bizancjum bitwa pod Warną, będąca rezultatem weneckich i papieskich intryg okazała się zgubą”²⁹.

Podobny pogląd znaleźć można i w późniejszych monografiach, jak choćby w książce *Imperium osmańskie i kraje centralnej, wschodniej i południowo-wschodniej Europy w XV-XVI wieku*. Autor części szóstej książki, Władimir Szuszarin stwierdza, że w rezultacie pogwałcenia pokoju szegedyńskiego Władysław III i Janos Hunyadi, inspirowani przez towarzyszącego im legata papieskiego kardynała Giuliano Cesariniego, zorganizowali wyprawę pod Warnę (wrzesień – listopad 1444 r.) zakończoną klęską wojska złożonego w przeważającej większości z węgierskich i polskich rycerzy oraz śmiercią króla i kardynała³⁰.

Reasumując przedstawione poglądy i opinie stwierdzić wypada, że zarówno historiografia rosyjska jak i sowiecka problematyką bitwy pod Warną zajmowały się raczej marginalnie, niewiele wnosząc, w przeciwieństwie do nauki polskiej, węgierskiej czy bułgarskiej, zarówno do jej lepszego poznania, jak i spopularyzowania.

LA BATAILLE DE VARNA DANS L'HISTORIOGRAPHIE RUSSE

Résumé

La bataille de Varna n'est pas présentée dans les sources russes pour de multiples raisons parmi lesquelles il faudrait surtout mentionner la dépendance de la principauté de Moscou des Mongols et la guerre féodale pour la succession du trône par Vassyl II Vassylievitch. Par contre ce sont les annales de la Russie occidentale écrite sur le territoire de la Grande Principauté de Lithuanie qui en font part. Malgré leur concision, ils témoignent de l'intérêt que les chroniqueurs portaient pour cet événement. Ils s'intéressaient surtout au sort du roi étant le représentant de la dynastie qui rassembla sous son sceptre les terres polonaises, lithuaniennes et russes. Le lien entre la bataille de Varna et les relations en Europe de l'Est est à l'origine d'un certain intérêt de l'historiographie russe pour cette bataille depuis Nicolas Karamzin. Cependant, outre un grand fragment consacré à cet événement par Alexandre Tchemierzin, les historiens russes y consacrent très peu de place en se contentant de formuler des généralités.

²⁸ Tamże, s. 132.

²⁹ Tamże.

³⁰ *Osmańska imperija i strany Central'noj, Vostočnoj i Jugo-Vostočnoj Europy v XV-XVI vv. Glavnye tendencii političeskiej vzaimootnoženij*, Moskva 1984, s. 106.